

WABI-SABI ESTETİĞİNİN İÇ MEKÂN ÖZELİNDE ÖLÇÜTLERİNİN BELİRLENMESİ

DETERMINATION of WABI-SABI AESTHETICS in the SPECIAL of INTERIOR

Nisa Nur Göksel*, Muteber Erbay**

Öz

Wabi-Sabi Zen felsefesinden izler taşıyan, Japon kültürüne ait tarihi 13. yüzyıla uzanan bir geleneksel estetik anlayışıdır. Günümüzde iç mekânlarda yaygın bir şekilde kullanılan, stil haline dönüşen bu estetik anlayış, özünde kusurları kabullenmek ve takdir etmek olarak ifade edilmektedir. Ancak *Wabi-Sabi* filolojik açıdan ele alındığında daha çok karmaşık kavramları, anlayışları ve düşünceleri kapsayan hem somut hem de soyut bir olgudur. Bu çalışmada *Wabi-Sabi* estetiğinin iç mekândaki ölçütlerinin neler olabileceği, bu ölçütlerin nasıl oluşturulabileceği sorularına cevaplar aranmıştır. *Wabi-Sabi* estetiği ile ilgili disiplinler arası bilimsel araştırmalarda içerik analizi yapılarak, kavram haritası oluşturulmuştur. Bu kavramlar sonucunda da *Wabi-Sabi* estetiğinin iç mekândaki ölçütleri üzerine bir öneri sunulmuştur. Elde edilen ölçütlerle çalışma kapsamında belirlenen 25 farklı iç mekân restorasyonu projesi üzerinde görsel analiz yapılmıştır. Sonuç olarak "Wabi Sabi" estetiğinin iç mekândaki uygulanabilirliği için ölçütlerin nasıl oluşturulabileceğine dair bir yöntem ve bu ölçütlerin neler olabileceğine dair bir öneri sunulmuş, ölçütlerin incelenen projelerdeki karşılıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Wabi-Sabi, İç Mekân, Wabi-Sabi Estetiği Ölçütleri, İçerik Analizi.

Abstract

Wabi-Sabi is an aesthetic understanding of Japanese culture, which carries traces of Zen philosophy and dates back to the 13th century. This aesthetic understanding, which has become a style that is widely used in interior spaces today, is essentially expressed as accepting and appreciating the flaws. However, when Wabi-Sabi is considered philologically, it is both a concrete and an abstract phenomenon that includes much more complex concepts, understandings, and thoughts. In this study, answers were sought to the questions of what the criteria of Wabi-Sabi aesthetics could be in the interior and how these criteria could be created. A concept map was created by conducting content analysis in interdisciplinary scientific researches on Wabi-Sabi aesthetics. Visual analysis was carried out on 25 different interior restoration projects determined within the scope of the study with the criteria obtained. As a result, a method on how to create criteria for the applicability of the "Wabi Sabi" aesthetic in the interior and a suggestion about what these criteria could be, were determined, and the equivalents of the criteria in the examined projects were determined.

Keywords: Wabi-Sabi, Interior Design, Wabi-Sabi Aesthetics Criteria, Content Analysis.

Araştırma Makalesi // Başvuru tarihi: 30.08.2021 - Kabul tarihi: 30.12.2021

*Arş. Gör., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, nisagoksel07@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-5932-6548>.

**Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, merbay@ktu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-8649-4069>.

1. Giriş

Wabi-Sabi günümüzde genel olarak bir iç mekân tasarım trendi olarak bilinmektedir. Ancak Japon kültürünün bir parçası olan Wabi-Sabi estetiği çok daha derin anlamlar içermektedir. Wabi ve Sabi kelimelerinin kökenleri ve birlikte kullanıldığındaki karşılıkları bu estetik anlayışın açıklanmasında yardımcı olmaktadır. Wabi-Sabi'nin kelime kökeni 13. yüzyıla dayanmaktadır. Ancak 14. yüzyılda her iki sözcüğün anlamı, estetik değerler için kullanılmaya başlanmıştır (Güngör, 2019). Sabi, rahatlamak, yok olmak, ıssızlık, paslanmak, yaşlanmak, yalnızlık (sabu-susabi-sabiteru-sabishi) kelimelerinden türemiştir¹. Sabi bir nesnenin veya malzemenin yüzeyinde zamanın, hava koşullarının neden olduğu izlere, lekelere, çürümelere yönelik atıfta bulunan bir sözcüktür. Wabi ise uyum, sakinlik ve huzur anlamına gelen "Wa" hecesinden türemiştir ve sadelik, özgünlük kavramları ile ilgilidir².

Zen ilkelerinin yorumcusu Daisetz Suzuki Wabi'yi yokluğun estetiği olarak tanımlamaktadır (Suzuki' den akt. Erdemir, 2010). Az olandan memnun olmayı, materyalizm ve tüketimden vazgeçmeyi ifade etmektedir. Bütününde ise Wabi-Sabi geçicilik, bitmemişlik ve kusurluluk kavramları ile ilgilidir. Bu kavramlar bağlamında Wabi-Sabi estetiğinin ilişkilendirildiği ve kesiştiği disiplinler oldukça fazladır. Tasarımda Wabi-Sabi denilince basit, mütevazı, doğal, düzensiz ve sade olan yaşlanmış, el yapımı tasarımlar anlaşılmalıdır. Ancak Wabi-Sabi somut olduğu kadar soyut anlamlar da içermektedir. Bu nedenle duyularla algılamaktan fazlasını gerektirmektedir. Bu çalışmada Wabi-Sabi tasarım ilkelerinin tespiti için literatürde içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizleri sonucu elde edilen başlıklar ilk olarak nicel ve nitel özelliklerine göre fiziksel ve kavramsal başlıklar olarak ikiye ayrılmıştır. İçerik analizi sonucu benzer ve ortak anlamlar içeren ifadelerin sınıflandırılmasının ardından mekândaki karşılıkları sorgulanarak Wabi-Sabi tasarım ölçütleri oluşturulmuştur.

Çalışmanın Kapsamı ve Metodu

Bu çalışmada literatür araştırmasına dayalı bir yöntem izlenmiştir. Wabi-Sabi ile ilgili yayınlanmış kitap, makale, dergi, yüksek lisans-doktora tezi, konferans-sempozyum bildirilerini

¹ Matute, L. (2020). "What is Wabi Sabi and why it is the most distinct design style", 2 July, <https://www.architecturadigest.in/content/wabi-sabi-most-distinct-design-style-philosophy-japan-interior-decor/>, Erişim tarihi: 02.04.2021.

² "Chado: The Japanese Way of Tea ",<https://core.ac.uk/download/pdf/151473506.pdf>, Erişim tarihi: 02.04.2021.

içeren literatür araştırması yapılmıştır. Ulaşılan başlıca materyaller, amaç ve kapsam doğrultusunda incelenmiştir. Çalışma dört aşamadan oluşmaktadır. İlk aşama olan literatür çalışmasında Wabi-Sabi ile ilgili yazılı ve görsel dokümanlara ulaşılmıştır. Literatür okumalarının ardından ikinci aşama olan içerik analizinde ilk olarak Wabi-Sabi ile ilgili tanımlarında kullanılan sözcüklerin ve söz öbeklerinin tespiti yapılmıştır. Tanımlarda geçen sözcüklerin nicel ve nitel olarak sınıflandırılması yapıldıktan sonra bu sözcük ve söz öbekleri fiziksel ve kavramsal başlıklar altında gruplandırılmıştır. Daha sonra bu fiziksel ve kavramsal başlıklar altında gruplandırılan sözcüklerden iç mekân ölçütleri belirlenmiştir. Üçüncü aşamada tespit edilen ölçütler belirlenen örneklem projelerin görselleri üzerinden analiz edilerek, bulgular bölümünde tablolar oluşturulmuştur. Son aşamada ise çalışma kapsamında Wabi-Sabi ölçütlerinin tespiti ve bu tespitlerin iç mekândaki karşılıklarının neler olduğunu açıklanarak öneriler sunulmuştur.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Wabi-Sabi estetiğinin iç mekândaki karşılığını kavramsal olarak ortaya çıkarmak ve iç mekândaki ölçütlerini tespit etmektir. Çalışmada “Literatürdeki tanımlamalarda Wabi-Sabi estetiğini açıklayan nitel-nicel sözcük ve söz öbekleri çekilebilir mi?”, “Bu sözcükler fiziksel ve kavramsal olarak gruplandırılıp bir ölçüt önerisi oluşturulabilir mi?”, “Oluşturulan ölçütlerle Wabi-sabi estetiğinin iç mekândaki karşılığı yeni tanımlamalarla yapılabilir mi?” sorularına cevap aranmaktadır.

Çalışmanın Materyali

Wabi-Sabi ile ilgili araştırma makaleleri, denemeler, yüksek lisans / doktora tezleri, kitaplar literatür araştırmasının materyalini oluşturmaktadır. Ayrıca internet üzerinden proje bilgisi ve görsellerine erişilen iç mimari projeler ise Wabi-Sabi ölçütlerinin açıklanmasında örnek materyaller olarak kullanılmıştır. Bu anlamda literatürde kurgusuna dair bilgilerin bulunduğu, belirlenen ölçütlerin daha kolay okunabileceği, 25 farklı iç mekân restorasyonu projesi çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. İncelenen örnekler Tablo 1’de projelerin uygulandığı ülke bilgileri ile listelenmiştir.

Tablo 1. Çalışmanın Materyalini Oluşturan İç Mekân Restorasyonu Projelerinin Bilgileri

				
Wagenhellen Kültür Merkezi Stuttgart/Almanya	Fukuchiyo Sake Bira Fabrikası Kashima/Japonya	Zwarte Silosu Deventer/Hollanda	Silo Point Baltimore/ABD	CDLE Ofisi Ciudad De México/Meksika
				
Colonial House Recovery on 64th Street Merida/Meksika	Sauspiel Ofis Berlin/Almanya	Flahalo Ofis Shenzhen/Çin	CACMU Ofis Ibarra/Ekvador	The Old Granary Müzesi Cape Town/Güney Afrika
				
Tallinn Creative Hub Tallinn/Estonya	U36 Evi Vilna/Litvanya	Bankhotel Lviv/Ukrayna	Enishi Resort Penghu County Tayvan	Fuster Evi La Noguera/İspanya
				
Saigoku Evi Muko/Japonya	Lower Değirmen Evi Wiltshire/İngiltere	Downshire Evi Londra/İngiltere	Grad Kalesi Heritage Slovenya	Pleonastic Arzignano/İtalya
				
Penthouse Ofis Portland/ABD	Anna Karlin Stüdyo New York/ABD	Alexandra Palace Tiyatro Londra/İngiltere	Monteverdi Otel Tusacny/İtalya	V12 Evi ULLOA/İspanya

2. Wabi-Sabi Felsefesinin Tarihsel Kökeni ve Mimarlık İlişkisi

Mimarlık işlevsel problemlere estetik çözümler arayan, doğrudan insanla ilişkili, bilimin ve sanatın kesiştiği bir alan olduğu için birçok disiplinden beslenir. Mimari ürün olarak mekân da

fiziksel ve kültürel faktörlerden etkilenmektedir. Güngör'e (2019) göre mimari mekânı oluşturan fiziksel faktörlerin yanında, nesnel bir tanımlaması olmayan, gözle görülemeyen ancak var olduğu hissedilen faktörler de bulunmaktadır. Bu faktörlerden bazıları mekân, konstrüksiyon, strüktür üzerinde doğrudan etkisi olan toplumların inanç sistemleri ve felsefeleridir (Güngör, 2019). Özellikle Uzakdoğu ülkelerindeki inanç, yaşam biçimi ve ideolojilerinin doğrudan kültürel ve sanat eğilimlerini, politik ve siyasi yapılarını etkilemektedir. Uzakdoğu sanatı din ile iç içe olduğundan, tam olarak anlaşılması için inançlarının da bilinmesi gerekmektedir (Ayverdi'den akt. Güngör, 2019).

Japon inançlarının en etkili olanları Şintoizm, Budizm ve Zen'dir. Japon kültürel standartları ve güzellik tanımları nesiller boyunca birbirinden beslenmiştir (Prusinski, 2013). Şintoizm "Tanrılar Yolu" anlamına gelen tarihi MÖ 7. yüzyıla dek uzanan, "kami" olarak da adlandırılan Tanrının doğada var olan bütün unsurlara bürünebildiği inancını benimseyen en yaygın inanç sistemlerinden biridir (Ayverdi'den akt. Güngör, 2019). Şintoizm inancı Japon tapınak mimarisini doğrudan etkilemiştir (Güvenç, 2002). 552 yılında Kore imparatorunun Japonya'ya gönderdiği hediyeler arasında bulunan Buda imgesi, Budizm inancının Japonya'da yayılmasına ön ayak olmuş, insanlara aydınlanmayı ve yön göstermeyi amaçlayan ulusal din haline gelmiştir (Güngör, 2019). Budizm inancı Şintoizm'e göre mimariyi daha çok etkilemiş ve inanişe göre yeniden düzenlenmiş mimari öğelerin ortaya çıkmasında rol oynamıştır. Akabinde Zen anlayışı 9. yüzyılda Japonya'da ilk kez ortaya çıktığı, başlarda Budizm'e göre daha zorlu ilkeleri nedeniyle savaşçılar (samuraylar) tarafından benimsendiği söylenmektedir. Zen bir dinden öte hayatın acı çekmek olduğu düşüncesinden hareket eden Budizm'in baskılarından sıyrılıp özgürlüğe ulaşmayı ve insanın kendini bulmasını amaçlayan bir felsefe olarak tanımlanmaktadır (Suzuki'den akt. Güngör, 2019). Sanat yoluyla Japon yaşamı üzerinde büyük bir etki yaratan başlıca Zen ilkeleri yalınlık, insancılık, içtenlik, doğallık, yaşlılık, kusurluluk olarak tanımlanmaktadır (Güngör, 2019; Güvenç, 2002). Zen rahipleri doğal unsurların takdir edildiği bir alanda rüstik el yapımı çömlerle demlenen çayın içildiği seremoniler şeklinde bir çeşit meditasyon ve ibadet geliştirmiştir. Çay seremonileri Zen-Budizmi'nin felsefesine dayanmaktadır ve Zen ruhu ile Wabi Sabi ilkelerini temel almaktadır (Irmak, 2002). Wabi-Sabi'ye pek çok yönden eşyaların Zen'i denilmektedir çünkü Zen'in manevi ve felsefi doktrinlerinin çoğunu

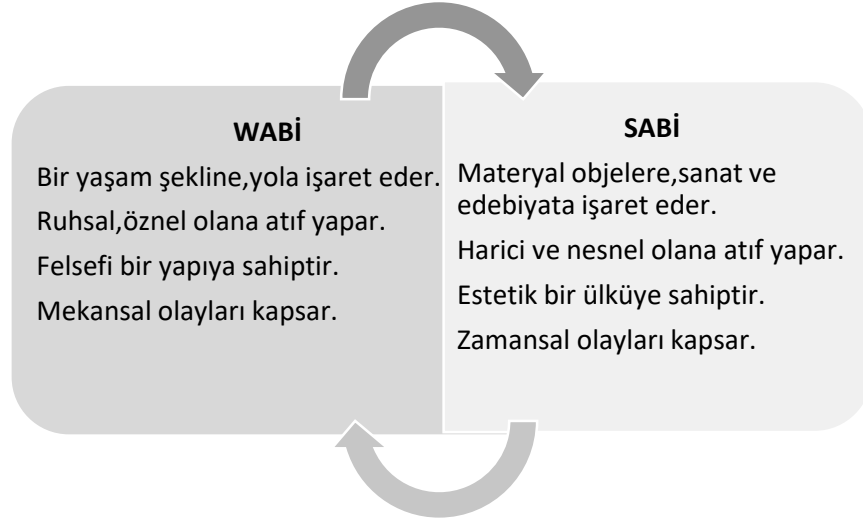
barındırmaktadır. (Koren, 2017: 16). Wabi-Sabi'nin köklerinin ve estetik gücünün de Budizm ve Zen inancı/felsefesine dayanan bir geçmişten geldiği açıktır. Sadece estetik ve sanat alanına ait bir kavram değil, felsefi bir düşünme biçimi, bir görme biçimi, etrafındaki dünyayı deneyimleme biçimidir. Varlığın hakikatının ve içyapısının metafiziksel bir anlayışıdır (Silva, 2013). Dolayısıyla Wabi-Sabi'nin daha iyi anlaşılabilmesi için filolojik kökenine daha detaylı değinilmesi gerekmektedir.

2.1. Wabi-Sabi Felsefesi ve Terminolojisi

Wabi Sabi'nin anlamının ne olduğu bir Japon'a sorulduğunda Koren (2017)'e göre cevap vermekte zorlanacaktır. Wabi-Sabi'nin anlatıldığı bir rehber kitabın veya öğretmenin bulunmamasından dolayı Japon halkı da entelektüel kelimelerle Wabi-Sabi'yi ifade edememektedirler. Bu ifade yetersizliğine Zen'in başlıca doktrinlerinden olan "esas bilgi, yazılan ya da dille getirilen sözle değil yalnızca zihinden zihne aktarılabilir" ve "bilen söylemez, söyleyen bilmez" metaforlarının temsil ettiği anti rasyonalist anlayışında etkili olduğu belirtilmektedir (Koren, 2017:16).

Wabi-sabi estetiğinin kalbinde, estetik anlayışın genellenebilir olmasına karşı bir direnç vardır. Wabi-Sabi kesinliğin tam tersidir (Maheux, 2016). Prusinski (2013)'ye göre ise wabi sabi, güzelliğin öznel bir algısıdır ve Wabi Sabi'nin güzelliği çevre ile birlikte değişmektedir. Wabi Sabi rüstik, basit, sade, kaba ve düzensiz olan estetik değerleri temsil etmektedir³. Yüzyıllar boyunca wabi ve sabi kelimelerinin anlamları o kadar birbirinin içine geçmiştir ki onları ayıran çizgi bulanıklaşmıştır hatta Japonlar Wabi derken Sabi'yi; Sabi derken Wabi'yi kastetmektedirler (Koren, 2017:22). Şekil 1'de Koren'in Wabi ve Sabi açıklamalarından yola çıkarak kavramların birbiri ile olan girift ilişkisi ifade edilmiştir.

³ "Wabi Sabi", <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Wabi%20Sabi>, Erişim Tarihi: 30.07.2021.

Şekil 1. WABİ ve SABİ kelimelerinin tanımları ve bağlantılar (Kaynak: Leonard Koren'in Wabi-Sabi kitabından uyarlanmıştır.)

Wabi ve Sabi kökensel olarak oldukça farklı anlamlara sahiptir. 14. yüzyılda iki sözcüğün de anlamı daha olumlu estetik değerlere doğru değişmeye başlamıştır. Wabi kusurlu ve parçalanmış, dağılmış güzelliği tanımlayan bir estetik terimdir. Sabi ise dikkat edildiğinde dinginliğe bir cevap gibi hissedilen melankoliyi tanımlayan Japon estetiği ile ilgili bir terimdir (Klein, 2018). Wabi ve Sabi arasındaki ilişki rüstik ve sadelik arasında eskinin kombine edildiği Japon estetiği ve ruhunu simgelemektedir (Haga'dan akt. Goldstein-Gidoni, 2001). Wabi ham, basit, rüstik, kusurlu; Sabi solmuş, yıpranmış, süreksiz anlamlarına gelmektedir. Wabi-Sabi'nin, dünyevi, düzensiz, kusurlu, dokulu, sezgisel, göreceli, belirsiz, çelişkili vb. gibi sıfatlarla nitelenen bir dizi deneyimlerle ilgilendiğini söylenilmektedir. Wabi-Sabi insanları bu tür nitelikleri takdir etmeye, derin düşünerek nesneldeki güzelliği bulmaya yönlendirmektedir (Maheux, 2016). Wabi, toplumdan uzak, doğada yaşamanın yalnızlığına atıfta bulunmaktadır (Yurt ve Başarır, 2020). Dilbilimsel olarak incelendiğinde Wabi kelimesinin yoksulluk, yetersizlik ve çaresizlikle bağlantısı öngörüldüğünden Japonca "wabiru" sözcüğü endişelenmek ve "wabishii" sözcüğü sefil, yalnız veya fakir anlamında kullanılmaktadır (Yurt ve Başarır, 2020; Kıasıf, 2018:78). Benzer olarak ise Sabi, patine, antika görünüm, zarif, sadelik ve huzur anlamına gelebilir. Sıfat "Sabishii" yalnız; Sabiru fiili paslanma, çürüme veya yaşlanma belirtileri gösterme anlamına gelmektedir. Sabi kelimesi, zamanla ortaya çıkan derin ve sakin bir güzelliği ifade etmeye başlamıştır. Sabi,

insan eli tarafından değil, zamanın yarattığı bir durumdur. Kullanma ve çürüme sürecinde ortaya çıkan güzelliştir (Kempton'dan akt. Yurt ve Başarır, 2020). Wabi-Sabi'nin literatürde özgürleşmek, yalnızlığın güzelliği, nesnelere melankolisine ya da kullanıcıya huzur getirmesi, hiçliğin bilincinde olmak gibi karşılıkları da yer almaktadır^{4,5}.

Kısaca ifade edilecek olursa Wabi-Sabi Japon estetiğinde geçiş ve kusurun kabulü üzerine odaklanmış bir dünya görüşüdür. Budist öğretisinin, özgüven, ıstırap ve boşluk veya anlamsızlık olmak üzere varoluşun üç öğretilerinden türetilmiş bir kavram olup bazen kusurlu, kalıcı ve eksik bir güzellik olarak tanımlanmaktadır (Koren'den akt. Davies, 2016). Wabi, dünyanın güzelliğini ve parçalanmayı, sadelikteki güzelliği ve yoksullukta bolluğu aramaktadır⁶. Asimetriyi, uyumu ve huzuru teşvik eden ilkelerden oluşmaktadır. Örnek olarak da el yapımı işçiliği ile oluşturulmuş bir nesnedeki kusurların miktarı ve yapımındaki asimetrisinin oluşturduğu güzelliği wabi, zamanın etkisine maruz kalmış maddi nesnelere atıfta bulunan estetik duyuları sabi olarak açıklamaktadır. Bir diğer örnekte ise çay töreninin hem duymusal hem de duyusal varlığını wabi, mekânda bulunan fiziksel nesnelere (çayı hazırlamak için kullanılan kaplar, kâseler vb.) ise sabi olarak açıklanmaktadır. Buradan da açıkça anlaşılacağı gibi Sabi olan şeyler zayıf, solmuş, otantik ve melankoliktir ayrıca güzelliğin ancak yaşla gelebileceği eğilimindedir. Malzemesi, rengi, dokusu veya formu bozulan nesne, önceki sahiplerine, deneyimlerine, yaşlarına bağlanan bir köprü haline gelmektedir ve bağlam oluşturmaktadır. Sonuç olarak bu iki kavram arasında keskin sınırların olmadığı anlaşılabilir da Sabi'nin daha çok nitel Wabi'nin ise nicel kavramları kapsadığı görülmektedir.

2.2. Wabi Sabi Estetiği

Wabi-Sabi temelde 3 temel ilkeyi (hiçbir şey sonsuza dek sürmez, hiçbir şey bitmiş değildir, hiçbir şey mükemmel değildir) benimseyen geleneksel bir Japon felsefesidir (Tsaknaki ve Fernaeus, 2016). Felsefi olarak ayrıca Wabi-Sabi, her şeyin yoktan geldiği ve bir daha hiçliğe dönmeyeceği eğilimine de atıfta bulunmaktadır. Bu döngüsel sistem, hiçbir şeyin kalıcı olmadığı

⁴ "Wabi-Sabi 101: What Does "Japanese Aesthetics of Imperfection" Really Mean?", <https://www.interactiongreen.com/wabi-sabi-101/>, Erişim tarihi: 10.08.2021.

⁵ "Why is it difficult to understand what Wabi-Sabi means?", <https://www.kyoto-ryokan-sakura.com/archives/191> , Erişim tarihi:10.08.2021.

⁶ "Wabi, Sabi and Shibui", <http://mercury.lcs.mit.edu/~jnc/nontech/wabisabi.html>, Erişim tarihi:06.07.2021.

ve her şeyin sonunda yıpranacağı, unutulup kaybolacağı; bugün var olan nesnelerin, er ya da geç sonlanacağını hatırlatmaktadır⁷. Wabi-Sabi, Batı'daki mükemmeliyetçi güzellik anlayışı ile Japonya'da aynı konumda bulunan bir estetik idealidir. Wabi-Sabi mütevazı, alçakgönüllü ve alışılmamış şeylerin güzelliğidir (Treviranus, 2010).

Koren (2017:16)'e göre Wabi-Sabi temel olarak bir yaşama sanatı biçimi olmakla birlikte aklın ve harmoninin ölçüsünün en iyi görüldüğü doğadan ilham alan bir estetik yaklaşımdır. Wabi-Sabi kapsamlı estetik bir sistem olarak adlandırılabilir (Koren, 2017:41). Bir yaşam şekli olarak Wabi-Sabi gündelik hayatın küçük detaylarını, doğanın fark edilmeyen güzelliğini ve göz ardı edilen yönlerini takdir etmeye teşvik etmektedir (Koren, 2017:22). Davies'in (2016) Wabi-Sabi, yaşam tarzı seçimleri ve sanatçılar için bir mantık sağlayan felsefi bir zihniyettir." tanımı da Koren'in tanımını destekler niteliktedir.

Matematikçi Jean-François Maheux (2016)'a göre Wabi-Sabi bir tasarım estetiği olsa da, aynı zamanda bir zihniyettir. Wabi-Sabi farkındalıkla birlikte, süreksizliğin, kusurların ve sınırlamaların takdir edilmesiyle oluşmaktadır. Wabi-Sabi evrensel, genel veya prototip olanların aksine özel, sezgisel, göreceli, kişisel deneyimlerle ilgilidir. Wabi-Sabi çok kapsamlı bir kavram olduğu için farklı disiplinlerde bu felsefeden etkilenildiğini ve farklı tanımlarla, çıkarımlarla ifade edildiğini görmek mümkündür.

Davies (2016) Zen felsefesine atıfta bulunan "bir şeyi anlamak, onu tam olarak tanımlayamamaktır." ifadesini kullanmaktadır. İnsanların bir konu hakkında sahibi olduğu bilgi ne kadar az olursa, o konuyu daha derinlemesine anlama eğiliminde olduğunu dolayısıyla Wabi-Sabi ilkelerini kolayca tespit etmenin de mümkün olmadığını belirtmektedir. Wabi-Sabi tasarım bileşenlerini, tasarımın kendisini, tasarım sürecini, uygulama aşamasını ve devamında tasarımın yaşama sürecini de kapsamaktadır. Wabi-Sabi estetiğini görseller üzerinden ifade etmenin yazılı ve sözlü olarak ifade etmekten daha etkili ve kolay bir yöntem olduğu düşünüldüğü için çalışmanın içerik analizinde yöntemi oluşturan kavram ve görsel eşleştirmesine yer verilmektedir.

⁷ Lo, C.(t.y.). "Wabi-Sabi in Interior Design: The Art of the Imperfect", https://designbuild.nridigital.com/design_build_review_apr20/wabi_sabi_interior_design_art_imperfect, Erişim tarihi:06.07.2021.

3. İçerik Analizi

Bu çalışmanın yönteminin ilk adımını oluşturan içerik analizi, farklı disiplinlerde birçok araştırma sorusuna yanıt aramak üzere kullanılan, metne ilişkin tarafsız ve sistematik bilgi sunmayı hedefleyen temel bir araştırma aracıdır (Koçak ve Arun, 2006). İçerik analizi Bryman (2012)'a göre önceden belirlenen kategorilere dayanarak dokümanların sistematik ve tekrarlanabilir bir şekilde incelenmesidir (Bryman'dan akt. Güvelioğlu, 2019). Krippendorff (2004) ise içerik analizini materyallerin tekrarlanabilir ve geçerli bulgular oluşturmak adına incelenmesi olarak tanımlamaktadır (Krippendorff'dan akt. Güvelioğlu, 2019). Simon ve Burstein (1985)'a göre ise içerik analizini yazılanların veya söylenenlerin nicelleştirilmesi /sayısallaştırılması olarak tanımlamıştır ve bu yaklaşımın özünde yazılan ve söylenenlerin kategorileştirilmesinin, bunların ne sıklıkta olduklarının sayılmasının bulunduğunu belirtmiştir (Simon ve Burstein'dan akt. Hepkul, 2002). Gökçe (1994)'ye göre içerik analizi yazılı içeriklerinin özelliklerinden yazılı olmayan içerik özellikleri hakkında çıkarımlar yapmak yoluyla sosyal gerçeği araştıran bir yöntemdir. Objektif, genel ve sistemli olmak içerik analizinin ilkeleridir (Hepkul, 2002). İçerik analizinde tanımlayıcı bilgiler araştırmacı tarafından tanımlanan, araştırma konusunu kapsayan veya bir yönüne odaklanan kategorilere dönüştürülmektedir (Güvelioğlu, 2019). Araştırmanın bilimsel olabilmesi için analiz sonucu elde edilen bulguların genellenebilir olması gerekliliği göz önüne alınmıştır. Bu açıklamalar bağlamında Wabi-Sabi ile doğrudan ilişkili kaynaklarda Wabi-Sabi'yi nitelendiren ve açıklayan sıfatlar, söz öbekleri listelenmiştir. Literatür araştırması kapsamında incelenen ve analiz edilen kaynakların yazarları bu metinlerde geçen başlıkların listelendiği içerik analizi Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. İçerik analizi yapılırken faydalanılan kaynaklar, içinde geçen sözcükler ve söz öbekleri

<i>Kaynak</i>	<i>Yazında Geçen Kavramlar</i>
Alain de Botton, 2020	Simetri değil, düzensizlik, geçicilik, sadelik, İddialı olmayan, tamamlanmamış, gelip geçici, cilasız ahşap, şekilsiz çanak ve çömlekler, yosun tutmuş taşlar, kiraz çiçekleri, gri, siyah ve kahverengi renkler, boşluk ve yalınlık
Anna Davies, 2016	Süreksizlik (geçicilik), eksiklik, kusurlu, tamamlanmamış, huzur, otantik, melankolik, sadelik, rüstik, el yapımı, detay, işlevsellik, uyum, denge, zayıf, solmuş, organik, yumuşak hatlı formlar, doğal asimetri, bambu, ahşap gibi sürdürülebilir doğal malzemeler, eski, bozulma, çürüme, doğal ve pastel renkler
Engin Yurt, Sila Burcu Başarır, 2020	Kusurlu, geçici, otantik, yoksulluk, yetersizlik, çaresizlik, melankoli, üzüntü, memnuniyet, huzur, yalın, formsuz, bozulma, patine, antik görünüm, paslanma, Yaşlanma, çürüme, yıpranma

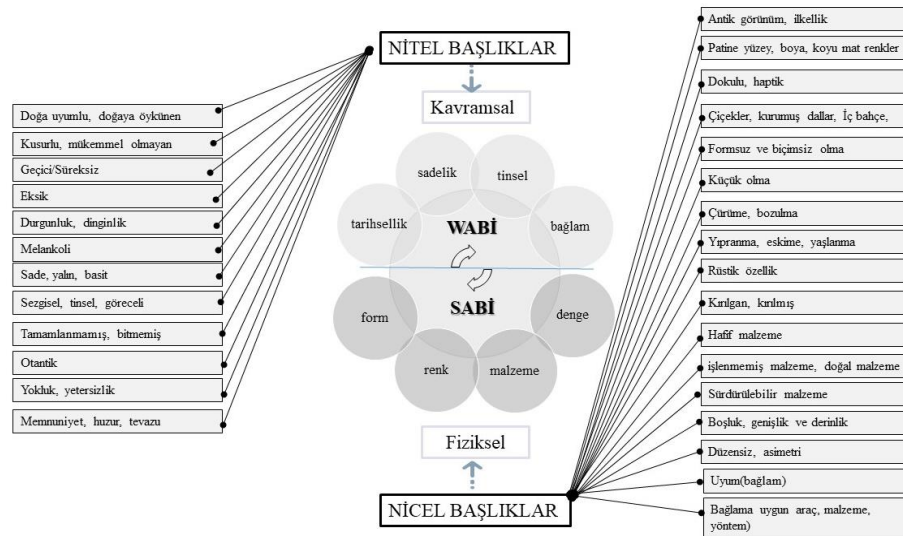
Gökçe Özer, 2013	Bireysellik, sezgisellik, göreceli, eşsiz, değişken, ana yönelik, doğayı yüceltme, ilkelik, geçicilik, yumuşak formlu hatlar, belirsiz köşe ve kenarlar, organik form, doğal malzeme, kâse formu metaforu, bozulma, yıpranma, aşınma ve kullanılmışlık, koyu ve mat renk
Goldstein-Gidoni, 2001	Sadelik, Rüstik, eski
Jean-Francois Maheux, 2016	Genellenemeyen (Göreceli) özellikler, kusurlu, dünyevi, sezgisel, belirsiz, çelişkili, tefekkür, farkındalık, süreksizlik, Ham, basit, rüstik, düzensiz, dokulu, solmuş, yıpranmış
Jiame Silva, 2013	Farklılığın kabulü, sıradan olanın üstünlüğü, doğal hareketler(rüzgâr, suyun akışı vb.), yaşlanmış ve yıpranmış, geçici güzelliğin kalıcı olması, duyarlılık, alçakgönüllülük, sabitlik ve değişim halleri, farkındalık, melankoli, duygulu his, derin içsellik, ölümü hatırlatma, anlaşılabilir ve kısa ömürlü
Lois Kelley, 2017	Doğa uyumlu, henüz bitmemiş, kusurluluk, eksiklik, süreksizlik, Çiçekler ve iç bahçe
Neil Jackson, 2018	Kusurlu, süreksiz, eksik olma
Robert Schmidt ve Tohru Eguchi, 2014	Geçici, kusurlu, hafif malzemeler, boşluk, genişlik ve derinlik
Sena Güngör, 2019	Zarif, basitlik, soğuk, cılız, solgun, toplumdan uzak olma yalnızlık, sefalet, mutsuzluk, gönüllü fakirliği, ruhsal zenginlik, takdir etme, basitlik ve sadelik, doğaya duyulan Saygı, doğallık, yalınlık, geçicilik, derinlik
Sheri Klein, 2018	Melankoli ve eğlence, durgunluk, dinginlik, kusurun kabulü ve dağılma, farklılık, karmaşıklık, küçük, kırılan, çürüme
Vasiliki Tsaknaki & Ylva Fernaeus, 2016	Bitmemiş, mükemmel olmayan, süreksiz (geçici), kusurlu, eksik, sadelik, uyarlanabilirlik ve modifikasyon, tamamlanmamış tasarım, patine yüzey/ boy, işlenmemiş doğal malzeme, düzensiz doğal şekiller/formlar, organik yüzeyler, el yapımı, esnek, el yapımı, şekillendirilmiş malzeme, uygun araç ve kaynak kullanımı
Yariv Orgad, 2017	Kusurlu, saf, mütevazı, geçici, doğal, uyum

Yapılan literatür okumaları sonrasında Wabi-Sabi estetiğini tanımlamada kullanılan sözler ve söz öbekleri nicel ve nitel olarak 2 grupta toplanmıştır. Nicel sözcükler ve söz öbekleri: “antik görünüm, patine yüzey veya boya, koyu ve mat renkler, dokulu, haptik⁸ yüzeyler, çiçekler, kurumuş dallar, iç bahçe, formsuz ve biçimsiz olma, küçük olma, çürüme, bozulma, yıpranma, eskime, yaşlanma, rüstik özellik, kırılan, kırılmış, hafif malzeme, işlenmemiş malzeme, doğal malzeme, sürdürülebilir malzeme, boşluk, genişlik ve derinlik, düzensiz, simetri, bağlama uygun malzeme, araç ve yöntem” olarak belirlenmiştir. Nitel sözcükler ve söz öbekleri: “doğa uyumlu, doğaya öykünen, kusurlu, mükemmel olmayan, geçici, süreksiz, eksik, durgunluk, dinginlik, melankoli, sade, yalın, basit, sezgisel, tinsel, göreceli, tamamlanmamış, bitmemiş, otantik, yokluk, yetersizlik, memnuniyet, huzur ve tevazu” olarak belirlenmiştir.

Nicel, nitel sözcük ve söz öbekleri incelendiğinde çalışmanın başlığını da oluşturan iç mekândaki ölçütler fiziksel ve kavramsal olmak üzere 2 grup altında toplanmıştır. Fiziksel ölçütler;

⁸ Haptic: Dokunma duyusu ile ilgili; temas hissine ait; haptik. <https://saglik.sozlugu.org/haptic/>, Erişim tarihi:17.04.2021.

“form, renk, malzeme ve denge(asimetrik)”, kavramsal ölçütler; “sadelik, tarihsellik, bağlam, tinsellik” olarak belirlenmiştir. Sabi fiziksel özellikleri, Wabi ise daha çok kavramsal ve soyut özellikleri kapsamaktadır. Bu kavramlar arasında çok keskin sınırlar olmamakla birlikte aslında hepsi birbiri ile ilişkili ve bağlantılıdır. İçerik analizi sonucu elde edilen sözcük ve söz öbeklerinin hangi nitel ve nicel başlıklara atıf yaptığı ve bu başlıkların oluşturduğu fiziksel ve kavramsal ölçütler grafik olarak ifade edilmiştir. Şekil 2’de belirtildiği gibi, nicel ve nitel başlıkların doğrudan ilişkilendirileceği kavramsal/fiziksel olma özelliklerine göre sınıflandırılma yapılmıştır. Bu ifadelerde forma, renge, malzemeye ve dengeye yönelik vurgular içeren söz öbekleri fiziksel başlıklar altında; sade olmaya, tarihsel(eskime ve bozulma) olmaya, bağlama ve tinsel olmaya yönelik vurgular içeren söz öbekleri ise kavramsal başlıklar altında incelenmiştir. Her ne kadar bu sınıflandırmalar yapılmış olsa da bu ölçütler bir döngü içerisinde birbirini takip etmekte ve tanımlamaktadır.

Şekil 2. Wabi Sabi ölçütlerinin belirlenmesi (Yazar tarafından oluşturulmuştur)

3.1. Fiziksel Ölçütler

Kavram analizleri sonucu duyuyla algılanabilen, ölçülebilen nicel kavramlar fiziksel ölçütler başlığı altında incelenmiştir. İçerik analizinde elde edilen nicel sözcükler ve söz öbekleri: “antik görünüm, patine yüzey, boya, koyu mat renkler, dokulu, haptik, çiçekler, kurumuş dallar, iç bahçe, formsuz ve biçimsiz olma, küçük olma vb.” olarak belirlenmiştir. Bunun sonucunda bu

kavramlar “form, renk, malzeme ve denge” başlıkları ile ilişkilendirilerek fiziksel ölçütler oluşturulmuştur. Bu ölçütlerin iç mekândaki karşılığı Wabi-Sabi estetiği bağlamında açıklanmıştır.

3.1.1. Form

Wabi-Sabi anlayışına göre nesnelere genellikle organik, yumuşak bir forma sahiptir; sert kenarlar tercih edilmemektedir. Nesnenin asimetrisi belirgin olsa da yapısı çok zor algılanmaktadır. Elle üretilen serbest formlu kâse, Wabi-Sabi için bir metaforudur, çünkü serbest bir şekle sahiptir ve daireseldir, estetiğin döngüsel doğasının bir başka ifadesidir (Davies, 2016). Üç boyutlu algılanan, hacmi olan iç mekân unsurları form başlığı altında incelenmiştir. Form ana başlığı altında iç mekâna sonradan eklenmiş asimetrik, amorf, düzensizlik etkisi olan üç boyutlu algılanan nesnelere incelenmiştir. Wabi-Sabi şeyler genellikle tuhaf, şekilsiz ya da çoğu insanın çirkin olarak kabul ettiği biçimde görülür. Küçük, yoğun, sessiz ve içe dönük biçimlidir (Koren, 2017:67). Örneğin Görsel 1’de bulunan en soldaki yapının geleneksel dokusu ile zıt algı oluşturacak şekilde ahşap bir kitaplık strüktürü oluşturulmuştur bu form mekânda sınır ögesi olarak bulunmaktadır. Görsel 1’de ortada bulunan yapının eksen üzerinde girinti ve çıkıntı oluşturan formlar simetri ve mükemmel düzen arayışına ters bir üsluptadır. Görsel 1’de en sağda yer alan konvansiyonel yapının doğal taş malzemeden kaynaklı tonozlarda oluşan pürüz ve kusurlu yüzey Wabi-Sabi estetiğini çağrıştırmaktadır.

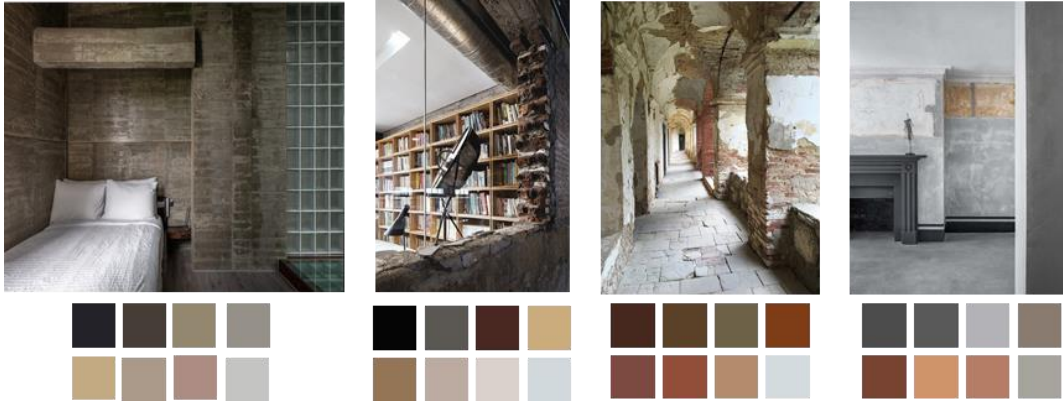

Görsel 1. Wabi Sabi Ölçütü Olarak Form, A) Flahalo Ofis Binası, Çin, İFUB, B) Enishi Resort Otel, Tayvan, KAİ Mimarlık, C) Fuster Konağı/Evi, İspanya.

3.1.2. Renk

Wabi-Sabi renklerini Koren (2017) varla yok arasında yeni oluşmuş pastel, soluk renkler olarak ifade etmektedir. Wabi-Sabi ilhamını doğadan almaktadır dolayısıyla bu estetik anlayışta

doğada rastlanmayan yapay renkler pek tercih edilmemektedir. Wabi-Sabi'nin özünde toprak tonları, kahverengi, gri, beyaz, bej, nötr tonlar ve elbette yeşil ve mavinin tonları yer almaktadır (Yurtgün ve Erdoğan, 2019). Görsel analizler yapılırken iç mekânda bulunan bütün öğelerin yüzey, malzeme ve ışık renkleri göz önüne alınmıştır. Görsel 2'de görüldüğü gibi mekânlarda bulunan yüzeylerin ve mobilyaların renklerinin toprak ve karanlık tonları ağırlıklı, malzemeye ait doğal renkleri olduğu görülmektedir.

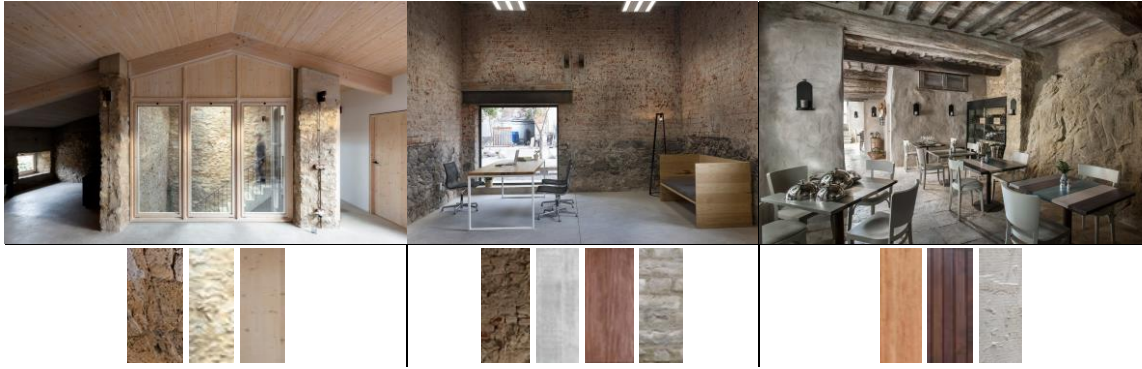
Görsel 2. Görsel analizlerde oluşturulan renk skalaları, a) Enishi Resort Otel, Tayvan, KAI Mimarlık, b) Flahalo Ofis Binası, Çin, İFUB, c) Grad Kalesi, Slovenya, ARREA Mimarlık, d) DOWNSHIRE HILL EVİ, İngiltere, McLaren Excell Mimarlık.

3.1.3. Malzeme

Wabi Sabi anlayışına göre iç mekânda doğal, ham/işlenmemiş malzemeler el işçiliği ile uygulanarak kusurlu estetik oluşturacak şekilde uygulanmaktadır. Budist yazılara göre insanın ahşap ya da taş üzerindeki kusurlara tahammül edemeyişi onun insan yaşamına özgü zorlukları kabullenemeyişinden kaynaklanmaktadır. Mimaride kullanılan malzemelerin üzerinde oluşan kusurlar o malzemenin yaşlandığını gösteren izlerdir (Botton, 2020:263). Wabi-Sabi çevreye saygıyı teşvik etmektedir ve tasarımda kullanıldığında genellikle bambu ve ahşap gibi sürdürülebilir ve doğal malzemeler kullanılarak temsil edilmektedir (Davies, 2016). Metalik ve paslanmaz çelik gibi modern malzemeler, estetiğin güçlü bir temsilini oluşturmak için güçlü malzemeler değildir⁹. Malzemenin değeri maliyetine bağlı değildir. Örneğin çamur, kâğıt, bambu; altın, gümüş ve elmadan daha kıymetli bulunmaktadır (Koren, 2017:61). Ahşap ve doğal taş gibi

⁹ Barton, D.W. (2016). "What Does Wabi-Sabi Mean?", <https://japanology.org/2016/04/what-does-wabi-sabi-mean/>, 26 April, Erişim tarihi:11.08.2021

klasik seçeneklerin yanı sıra bambu, hasır ya da kil gibi farklı alternatifler de kullanılabilir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta doğallığın ön planda olması, yani kullanılan malzemelerin organik yönlerinin saklanmaması, tam tersine öne çıkarılmasıdır. Örneğin duvarlarda tuğla kullanılacaksa sıva ya da boya gibi işlemler yapmak yerine tuğlanın doğal halinin kullanılması tercih edilmelidir (Yurtgün ve Erdoğan, 2019). Duvar yüzeyleri ve zeminlerde doğal taş, eskitilmiş ahşap, tuğla ya da beton gibi seçenekler tercih edilmektedir. Görsel analizi yapılan projelerde ifadeleri destekler niteliktedir. Görsel 3'te yer alan iç mekânlarda doğal taş, tuğla duvar, masif ahşap ve sıvasız duvarlar malzeme ile Wabi-Sabi ilişkisini destekler niteliktedir.

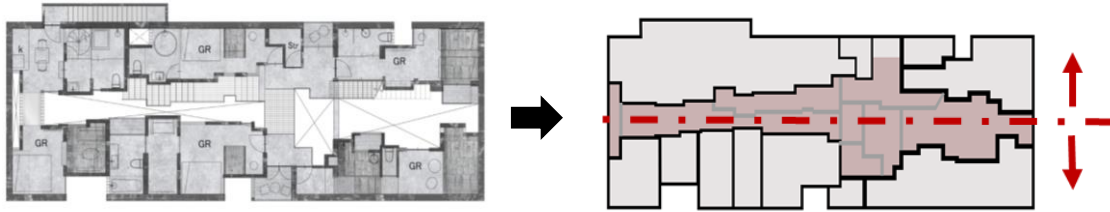

Görsel 3. Görsel analizlerde oluşturulan malzeme lejantları, a) Fuster Evi, İspanya, b) CDLE Ofisi, R-Zero Mimarlık, Meksika, c) Monteverdi Otel, Michael Cioffi Tasarım, İtalya.

3.1.4. Denge

Wabi-Sabi ölçütlerinden biri de dengedir. Zen felsefesinden büyük oranda izler taşıyan Wabi-Sabi estetiği, ying-yang'ın temsil ettiği asimetrik dengeyi de kapsamaktadır. Asimetri, yapının planındaki organizasyondan veya iç mekândaki mobilyanın, yüzeyin ve aydınlatmanın biçimsel, renksel veya stil olarak oluşturduğu zıtlık olgusundan okunabileceği öngörülmüştür. Wabi-Sabi'nin Eklektizm ile de yakından bağlantısı vardır. Eklektizm denince, tek ve belli bir yönü olmayan, çeşitli felsefe akımlarından gerekli gördüğü şeyleri alarak bir araya toplayan bir felsefe anlaşılır. Eklektizm, öğretilerin alındığı sistemlerin bütünü benimsediği gibi, aralarındaki çözümlenme amacını da gütmeyiz. Wabi-Sabi birbirinden farklı bardak ve tabaklar, kırışık keten örtüler, vazolara yerleştirilen yabani çiçekler, kullanılmış mumlar, sepetler, elde yapılmış seramik eşyalar ile bütünlük kurmaktadır. Her şeyin takım olması gerektiği fikrini tamamiyle reddeder. Eşyaların birbiriyle olan uyumu kullanıcının özgürlüğüne bağlıdır. Farklı tarz ve eşyaları

beklenmedik biçimlerde bir arada kullanarak eklettik ve tamamen kişiye özgü bir tarz oluşturulabilmektedir (Yurtgün ve Erdoğan, 2019).“Asimetrideki güzellik”, “anestetik olan”, “anestetik olarak çekici” gibi temalar Wabi-Sabi’ nin kavramsal olarak da zıt bir dengeden oluştuğunu göstermektedir. (Yurt ve Başarır, 2020). Koren (2017:42)’in ifade ettiği üzere doğada bir yandan imha eder bir yandan inşa eder, evrende zıt bir denge mevcuttur. Bu görüş Wabi-Sabi anlayışında da bulunmaktadır. Asimetrik dengenin iç mekândaki karşılığı plan, kesit, görünüş düzleminde; mekânda bulunan mobilyaların, yüzeylerin sahip olduğu şekil, doku, renk ve form gibi tasarım öğeleri açısından incelenmiştir. Asimetrik dengenin iç mekândaki karşılığı plan düzleminde mekânsal organizasyonla oluşturulabildiği görülmektedir (Bkz: Görsel 4). İç mekândaki konstrüksiyon aksı veya donatıların mekândaki konumu ile asimetri oluşturulduğu bunun da kurguya bir düzensizlik, olağanlık ve doğallık hissi vermektedir.

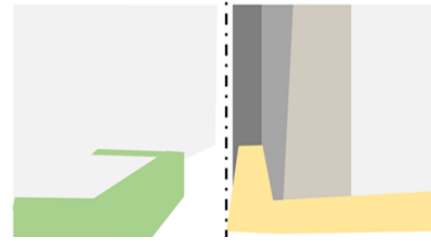

Yapı Planı Organizasyonu

Plandaki asimetrik dengenin grafiksel ifadesi

Görsel 4. Asimetrik dengenin plan düzleminde karşılığı, a) Enishi Resort Otel, Tayvan, KAİ Mimarlık, b) Yazarın oluşturduğu şema.

Asimetrik dengenin kesit ve görünüş bağlamında da karşılığı olduğu görülmektedir. Mekândaki mobilya, bölücü veya taşıyıcılar, aydınlatma elemanları bir form veya biçim olarak ele alındığında bu elemanların boyutu, malzemesi, şekli ve konumu ile asimetrik denge oluşturulabilir. Görsel 5’te görüldüğü gibi fabrika yapısından otele dönüştürülmüş olan turizm yapısının lobisinde mekândaki donatıların malzemesi, formu ve kesit düzlemindeki girinti-çukurlukları, canlı yaprakları olan ve solmuş, kuru yaprakları olan iç mekân bitkilerinin birlikte bulunması asimetrik dengenin oluşturulmasını sağlamıştır.

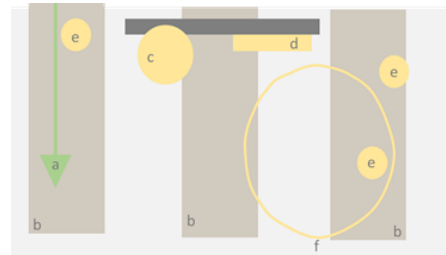

Formların oluşturduğu girinti-çıkıntı, asimetrik dağılım

İç mekândaki asimetrik dengeğin grafiksel ifadesi

Görsel 5. Asimetrik dengeğin kesit ve görünüş bağlamında karşılığı, a) Enishi Resort Otel, Tayvan, KAİ Mimarlık, b) Yazarın Oluşturduğu Şema.

Görsel 6'da ise başat olarak algılanan aydınlatma ve diğer dekoratif elemanlara bakıldığında bu elemanların biçimlerinin ve birbirlerine göre oranlarının görsel analizi yapılmıştır. Aydınlatma armatürünün formu, mobilyaların ve diğer dekoratif ürünlerin biçimi, malzemelerin kolaj şeklinde yüzeyde oluşturduğu doku asimetrik bir denge oluşturduğu görülmektedir. Bu ölçütlerin karşılığı da iç mekânda Wabi-Sabi estetiğini oluşturmaktadır.

Aydınlatmanın, mobilyaların oluşturduğu asimetri

İç mekândaki asimetrik dengeğin grafiksel ifadesi

Görsel 6. Asimetrik dengeğin mekân donatıları ile oluşturulması, a) Anna Karlin Stüdyosu, Anna Karlin, New York, b) Yazarın oluşturduğu şema.

3.2. Kavramsal Ölçütler

TDK'ye göre kavram, nesnelerin ya da olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarımıdır¹⁰. Bozkurt'a (2018) göre kavramlaştırma bir çeşit özetleme ve soyutlama işlemidir. Çalışmada kavramsal başlıklar oluşturulurken klasik yaklaşım benimsenmiştir. Klasik yaklaşım da kavram, tanımın içeriğinde yer almayan özellikler taşıyorsa, o kelime grubunun üyesi olamaz. Kavramın ilgili grubun uyup uymadığı tanımındaki koşullara

¹⁰ "Kavram", <https://tr.wikipedia.org/wiki/Kavram>, Erişim tarihi:04.06.2021.

bakılarak karar verilmektedir (Bozkurt, 2018). İçerik analizi sonucu nitel sözcükler ve söz öbekleri: “doğa ile uyumlu, doğaya öykünen, kusurlu, mükemmel olmayan, geçici, süresiz, eksik, durgunluk, dinginlik, melankoli, sade, yalın, basit, sezgisel, tinsel, göreceli, tamamlanmamış, bitmemiş, otantik, yokluk, yetersizlik, memnuniyet, huzur ve tevazu” olarak belirlenmiştir. Bunun sonucunda bu kavramlar “sadelik, tarihsellik, bağlam ve tinsellik” başlıkları ile ilişkilendirilerek kavramsal ölçütler oluşturulmuştur. Bu ölçütlerin iç mekândaki karşılığı Wabi-Sabi estetiği bağlamında açıklanmıştır.

3.2.1. Bağlam

Yapının ait olduğu coğrafyaya, kültüre ve topolojiye uygun olması, izler taşıması yapının uygun araçlarla ve kaynaklarla yapılması bağlam olarak kabul edilmiştir. Ayrıca geçirdiği işlev değişikliklerinin, farklı kullanıcıların, zamanın izlerini taşıyan ve bunun üstü kapatılmadan, yenilenmeden kullanılmaya devam edilmesi anlayışı da bağlam içinde yer almaktadır. Yapının bağlamının olması ona otantik özellikler de kazandırmaktadır. Otantik olmak; kendi içsel yaşantılarına karşı açık olmak ve dış dünyadan gelen etkileri kendi içsel yaşantılarına göre düzenlemek anlamına gelmektedir. Bu anlayışlar doğrudan Wabi-Sabi'nin kapsamına girmektedir. Wabi-Sabi izlerini bir yapının hem zamana hem mekâna olan bağlamında bulmak mümkündür. Wabi-Sabi estetiği bir yapının zaman boyunca geçirdiği işlev değişikliklerini ve yapıda iz bırakan kusurları yapıya kazandırılan güzellikler olarak değerlendirmektedir. Bir yapı, mobilya, malzeme ne kadar eskiyse zamandan ne kadar iz ve yaşanmışlık taşıyorsa o kadar değerli kabul edilmektedir. Çalışma kapsamında bağlam kavramı hem zaman (yaşanmışlık, geçmişten izler taşıması vb.) hem mekân (ait olduğu coğrafya ve kültürle ilişkisi) açısından incelenmiştir. Görsel 7'de dokunun değiştirilmeden bağlamını koruyacak şekilde yenilenmesi, aynı şekilde bir iç mekânının da (malzeme, açıklıklar, mobilyalar vb.) ait olduğu coğrafya ve kültürden izler taşıması bağlam ölçütünün görsel karşılığı niteliğindedir.

Görsel 7. Wabi Sabi ölçütü olarak bağlamın ifadesi, a) Monteverdi Otel, Michael Cioffi Tasarım, İtalya, b) Pleonastic, Amaa, İtalya, c) Zwarte Silosu, Wenink Holtkamp Mimarlık, Hollanda.

3.2.2. Tarihsellik

Tarihsellik ölçütü altında eski, kullanılmış, bozulma ve çürüme gibi kavramlar yer almaktadır. Malzemelerdeki, mobilyalardaki ve mekânda bulunan strüktürlerdeki bütün yaşlanma ve izler eski/kullanılmış olarak değerlendirilmiştir. Yaşlanma nedeniyle bir nesneye bırakılan her iz, nesnenin kendi hikâyesini yansıtmaktadır (Kwan, 2012). Wabi-Sabi yıpranmış veya çürüyen nesnelerin takdir edilmesidir.

“Çöküş estetiği”, “yıkıntı estetiği” olarak da isimlendirilen Wabi-Sabi nesnelerin eskimesini, yaşlanmasını ölümü ve melankoliyi çağrıştırmamasından dolayı değerli bulmaktadır¹¹. Mekânda bulunan elemanların yüzeylerinde, formlarında ve malzemelerde doğal veya beşeri yollarla oluşmuş eksilme, çürüme, gibi fiziksel ve kimyasal değişimler bozulma olarak değerlendirilmektedir. Wabi-Sabi felsefesinde lekelenen, eskiyen eşyaların ve yüzeylerin yenilenmesi veya gizlenmesi yerine olduğu şekilde öne çıkarılması tercih edilmektedir. Örneğin üzerinde çatlaklar olan ahşap yüzeyler, pürüzlü olan seramik yüzeyler mekâna karakter ve yaşanmışlık katan özellikler olarak görülmektedir (Yurtgün ve Erdoğan, 2019). Görsel 8’de eskiyen motiflerin, sıvası/boyası dökülen duvarların ve dokusu bozulan yüzeylerin olduğu gibi bırakıldığı, yapının taşıdığı tarihsel dokunun da mekânın atmosferine otantik bir değer kazandırdığı görülmektedir. Böylece tarihin mekânda bıraktığı izler müdahale edilmeden açıkta bırakılarak estetik bir olguya dönüşmektedir.

¹¹ Walther, A. (2021). “What is Wabi Sabi? The Elusive Beauty of Imperfection”, 8 January, (<https://japanobjects.com/features/wabi-sabi>), Erişim tarihi: 11.05.2021.

Görsel 8. Tarihsellik ölçütü, a, b) ve Alexandra Palas Tiyatro Salonu, Feilden Clegg Bradley Studio, İngiltere, c) Penthouse Ofisi, JHL Design, ABD.

3.2.3. Sadelik

Zen hiçlik arayışında olan bir felsefedir ve Wabi-Sabi'ye göre ise hiçlik sadelikten gelmektedir. Öte yandan sadelik, sınırlı bir malzeme paletini kullanmak, mekânda göze çarpan unsurların anlamlı bir bütün olmasını sağlayan bağları koruyarak en aza indirgemektir. Wabi-Sabi daha az eşyaya sahip olunmasını, "Az ama öz eşya" prensibi ile vurgulamaktadır. Materyal yoksulluk ruhsal zenginlik wabi sabi özdeyişleridir. Wabi-Sabiye göre bir eşyanın varlığından ve yokluğundan alınan haz aynı derecededir. Sadelik ölçütünün mekândaki karşılığının da bu hassas denge arasında olduğu düşünülmektedir (Koren, 2017:59). Görsel 9'da bulunan iç mekân görsellerinde mobilyalarda, malzeme, renk ve dokularda yalın ve çıplak bir izlenimin olduğu görülmektedir.

Görsel 9. Sadelik ölçütü. a-b) Fukuchiyo Sake Brewer, Yha Mimarlık, Japonya, c) 17-Saigoku Otoyolu Evi, Koyori + DATT Mimarlık, Japonya.

3.2.4. Tinsel

Tin, evreni açıklamak için her şeyin özü, temeli veya yapıcısı olarak benimsenen madde dışı varlık ve düşünceden bağımsız varlığın olamayacağını savunan görüşlerde fiziksel etkinliğe ve

içgüdüsel etkinliğe karşıt olan şey anlamında kullanılır¹². Balaban'a (2014) göre mekânın fiziki varlığı mekânın maddesel niteliğiyle betimlenirken, oluşumdaki kavramsal yapı ve insan üzerindeki etkisi, soyut boyutu tinsel niteliği ile tanımlanmaktadır. Mekânın fiziksel varoluşu herkes tarafından kavranıp algılanabilirken, mekânın tinsel boyutu iç mekân değişkenlerine bağlı olarak farklılık göstermektedir (Balaban, 2014). Bu değişkenlerin mekânın kullanıcılarına, zamana ve mekâna bağlı olduğu belirtilmektedir. Tinsellik soyut ve göreceli bir kavram olduğu için "Wabi-Sabi" ölçütü olarak çalışma kapsamında değerlendirilirken bazı alt unsurlar belirlenmiştir.

Çalışma kapsamında tinselliği sağlayan unsurların, mekânın doğa ile iç içe olması, doğaya atıfta bulunması; mekânda anlamlı bir ifade bırakan boşluğun veya mekâna teatral bir anlam kazandıran doğal ışığın varlığı gibi nicel özellikler olabildiği gibi tamamen algısal olarak hissedilen duygularla ilgili nitel özellikler de olabileceği öngörülmüştür. Zen ve Budist inançlarından beslenen Wabi-Sabi'ye göre yaratıcı, doğal unsurların tamamında görülebilir. Wabi-Sabi'nin güzelliğe bakıştaki ilkelerinden biri, doğayla uyum da dâhil olmaktadır (Cahyaningati, 2018). Mekândaki ışık, rüzgâr, bitkiler, ağaçlar gibi doğal unsurlar mekâna ruh kazandırarak tinsellik ölçütünü sağlamaktadır (Bkz. Görsel 10).

Görsel 10. a) The Tea House, Atelier Deshaus, Çin, b, c) Saigoku Otoyolu Evi, Koyori + DATT Mimarlık, Japonya.

4. Bulgular

Çalışma kapsamında kullanılan örneklem grubu iç mekân restorasyonu yapılmış ya da yeniden kullanıma uyarlanmış 25 farklı iç mimari projelerdir. Bu projelerin konsept yaklaşımları, teknik çizimleri ve iç mekân fotoğrafları incelenmiştir. İçerik analizi sonucu elde edilen Wabi-Sabi ölçütlerinin bu materyallerdeki karşılığı aranmıştır. Bunun sonucunda bir tablo oluşturulmuştur. Bu tabloda görsel analiz sonucu materyal olarak incelenen iç mekân projelerinde çalışma

¹² "Tin", [https://tr.wikipedia.org/wiki/Tin_\(felsefe\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Tin_(felsefe)), Erişim tarihi: 15.04.2021.

kapsamında belirlenen ölçütlerin sağlanma durumu ifade edilmiştir. Örneğin iç mekânda geometrik olmayan, keskin, düzenli ve net hatlara sahip olmayan, amorf ve düzensiz formlar (merdiven, bölücü duvarlar, mobilyalar vb.) yer almakta ise “form” ölçütü sağlanmaktadır. İç mekânda kullanılan renklerin toprak ve nötr tonlar olması, mekândaki malzemelerin doğal, sürdürülebilir, işlenmemiş ve haptik özellik göstermesi, plan, kesit ve görünüş düzleminde asimetric bir iç mekân düzenlenmesi oluşturulması, mobilyaların biçimleri, kullanılan renk ve malzemelerle asimetric bir denge bulunması sırasıyla renk, malzeme, denge fiziksel ölçütlerinin karşılandığını göstermektedir.

Aynı yöntem kavramsal ölçütlerin karşılığı sorgulanırken de uygulanmıştır. Örneğin tarihsel olma ölçütü için iç mekânda bulunan bütün elemanlarda zamana ve kullanıcıya bağlı eskimeler veya mekânda bulunan elemanların yüzeylerinde, formlarında ve malzemelerde oluşan düzensiz değişimler bulunmasının gerekli olduğu düşünülmüştür. İç mekânda tercih edilen donatı, renk ve malzemelerde mütevazılık ve huzur hissi uyandırması sadelik, yapıda kullanılan malzeme ve yöntem mekâna ve zamana yönelik uyum göstermesi bağlam, mekânda duyularla algılanamayan melankoli, huzur vb. gibi duygular uyandıran bir atmosfer bulunması tinsellik ölçütlerinin karşılığı olarak ele alınmıştır. Ölçütlerin, materyal olarak belirlenen projelerde karşılığının olup olmadığı analiz tablosunda özet olarak verilmiştir. Görsel analiz sonucu projede karşılığı var olduğu tespit edilen ölçüt gri renklendirme ile ifade edilmiştir. (Bkz. Tablo 3).

Tablo 3. Çalışma kapsamında incelenen örneklere ait analiz tablosu

No.Proje Adı	Eski İşlevi	Yeni İşlevi	WABI-SABI TASARIM ÖLÇÜTLERİ									
			Fiziksel				Kavramsal					
			Form	Renk	Malzeme	Denge	Tarihsel	Sade	Tinsel	Bağlam		
1.Wagenhallen	Tren Garı	Atölye										
2.Fukuchiyo Sake	Bira Fabrikası	Konut										
3.Zwarte Silo	Tahıl Ambarı	Kafe										
4.Silo Point	Ambar	Otel										
5.CDLE Ofisi	Karargâh	Ofis										
6.64 St. Colonial	Konut	Kafe										
7.Sauspiel Ofisi	Çikolata Fabr.	Ofis										
8.Flahalo Ofisi	Cam Fabrikası	Ofis										

9.CACMU binası	-	Kültür M.																	
10.The Old Granary Müzesi	Tahıl Ambarı	Müze																	
11.Tallinn Creative Hub	Elektrik Santrali	Atölye																	
12.U36 Evi	Sinagog	Konut																	
13.Bankhotel	Banka	Otel																	
14.Enishi Resort	Fabrika	Otel																	
15.Fuster Evi	Konut	Konut																	
16.Saigoku Evi	Konut	Konut																	
17.Değirmen Evi	Değirmen	Konut																	
18.Downshire Hill	Köy Kulübesi	Konut																	
19.Grad Kalesi	Kale	Karma																	
20.Pleonastic	-	Konut																	
21.Penthouse	Konut	Ofis																	
22.Anna Karlin Studio	Matbaa	Ofis																	
23.A.P.Tiyatro Salonu	Tiyatro	Tiyatro																	
24.Monteverdi Butik Otel	Mezra	Otel																	
25.V12 Evi	Konut	Konut																	

5. Sonuç

Çalışmanın sonucunda yapılan bir çok literatür taramasından Wabi-Sabi için; “kusurlu, kalıcı olmayan, tamamlanmamış varlıkların güzelliği”, “gösterişsiz ve mütevazı olanın güzelliği”, “geleneklere uymayanın ancak bağlamından kopmayan, özgün olanın güzelliği” gibi tanımlamalar karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan ele alındığında estetik doğrudan ilgili iç mimarlık ve mimarlık disiplinleri için de Wabi-Sabi felsefesinin öğretilerinden faydalanılmasının ve bu felsefenin sağlanmasında gerekli ölçütleri oluşturmanın mümkün olduğu söylenebilir. Çalışma kapsamında Wabi-Sabi estetiğinin iç mekândaki ölçütleri içerik analizi yaparak belirlenmiştir ve bu ölçütlerin karşılıkları örneklem olarak kullanılan 25 farklı iç mimari proje üzerinde görsel analiz yapılarak aranmıştır. Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular araştırma sorularına yönelik olarak açıklanmıştır.

Wabi-Sabi estetiğinin ölçütlerinin içerik analizi yöntemi ile oluşturulup oluşturulamayacağı sorgulandığında; literatürde Wabi-Sabi'nin ilişkilendirildiği birçok disiplin (sağlık, mühendislik, temel bilimler, müzik, mimarlık, tasarım vb.) bulunmaktadır. Bu disiplinler arası bilimsel çalışmalarda içerik analizi yapıldığında ortak ve yakın anlamlı sözcük ve söz öbeklerinin Wabi-Sabi'yi açıklamada kullanıldığı tespit edilmiştir. Wabi filolojik olarak nitel kelimelerle ilişkili, Sabi ise filolojik olarak irdelendiğinde daha çok nicel kavramlarla ilişkilidir. Wabi-Sabi estetiğinin nicel ve nitel ölçütlerinin neler olduğu sorgulandığında; Wabi-Sabi ile ilgili

yapılan literatür okumalarında belirli kavramların ortaklık ve yakınlık gösterdiği görülmüştür. Bu sözcük ve söz öbekleri nicel ve nitel olarak sınıflandırılabilir. İç mekândaki karşılığın bakıldığında ise tasarım öge ve ilkeleri ile doğrudan ilişkili olanlar fiziksel başlıklar altında; mekânın ölçülemeyen, duyularla algılanamayan, duygu uyandıran özellikleri ile ilişkili olan ifadeler ise kavramsal başlıklar altında gruplanabilir. Yapılan örnek analizlerinde de görüldüğü gibi fiziksel başlığı altında; form, malzeme, renk ve denge ölçütlerinin, kavramsal başlığı altında ise sadelik, tarihsellik, bağlam ve tinsel ölçütlerinin iç mekânda Wabi-Sabi estetiğinin karşılığı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Belirlenen bu ölçütlerin iç mekânda temsiliyetinin nasıl sağlanacağını gösteren temel bilgiler ise Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. İç mekânda Wabi-Sabi ölçütleri

WABI SABI TASARIM ÖLÇÜTLERİ	FİZİKSEL	Form	<ul style="list-style-type: none"> İç mekânda geometrik, keskin, düzenli ve net hatlara sahip olmaması, Amorf ve düzensiz formların (merdiven, bölücü duvarlar, mobilyalar vb.) yer alması.
		Renk	<ul style="list-style-type: none"> İç mekânda kullanılan renklerin toprak tonları, nötr ve pastel renkler olması.
		Malzeme	<ul style="list-style-type: none"> İç mekânda bulunan malzemelerin doğal, sürdürülebilir, işlenmemiş ve haptik özellik göstermesi.
		Denge	<ul style="list-style-type: none"> Plan, kesit ve görünüş düzleminde asimetric bir iç mekân düzenlenmesi oluşturulması.
	KAVRAMSAL	Tarihsellik	<ul style="list-style-type: none"> İç mekânda bulunan elemanlarda zamana ve kullanıcıya bağlı eskimeler bulunması, Mekânda bulunan elemanların yüzeylerinde, formlarında ve malzemelerde oluşan düzensiz değişimler bulunması.
		Sadelik	<ul style="list-style-type: none"> İç mekânda tercih edilen donatı, renk ve malzemelerde mütevazılık ve huzur hissi uyandıran minimal etkinin bulunması.
		Tinsellik	<ul style="list-style-type: none"> Mekânda duyularla algılanamayan melankoli, huzur vb. gibi duygular uyandıran bir atmosfer bulunması (iç bahçe, ışık, rüzgâr vb. ögeler).
		Bağlam	<ul style="list-style-type: none"> Yapıda kullanılan malzemenin ve yöntemin mekâna ve zamana yönelik bağlamına uyum göstermesi.

Sonuç olarak bu çalışmada “Wabi-Sabi” estetiğinin iç mekândaki uygulanabilirliği için ölçütlerin nasıl oluşturulabileceğine dair bir yöntem ve bu ölçütlerin neler olabileceğine dair bir öneri sunulmuştur. Belirlenen bu ölçütler doğrultusunda yeniden işlevlendirilen yapılarda ya da iç mekânlarda bu anlayış kullanılabilir. Sadece yeniden işlevlendirilen değil, tasarımı yeni

yapılacak bir yapı ya da iç mekânlarda da proje aşamasında bu estetik anlayış kabul edilerek ve bu ölçütler göz önüne alınarak tasarım yapılabilir. Günümüzde dijitalleşmenin yoğun olduğu, yapay ve benzer tasarım yaklaşımları ile oluşturulan iç mekân atmosferlerinin sıradanlığına alternatif olarak Wabi-Sabi, bir yapının fiziksel, biyolojik ve duyuşsal gerekliliklerini karşılayabilecek bir estetik anlayış olarak ele alınabilir. Bu sayede mekânın veya genel olarak yapının bir organizma gibi yaşlanması, çürümesi ve doğada kaybolması, zamana-mekâna bağlı olması sağlanabilir. Bunun sonucu olarak da Wabi-Sabi estetiği ile tasarlanan mekânların insanların sağlıklı ve iyi hissetmesini, tarihten ve bağlamdan kopmamasını, yaşadıkları coğrafyanın izlerini taşıyan mekânların kaybolmamasını sağlayacağı söylenebilir.

Bu çalışma sonrası öneri olarak; Wabi-Sabi ölçütleri temel alınarak, Wabi-Sabi estetiği ile oluşturulan mekânlarda kullanıcı odaklı psikolojik ve fiziksel etkilerinin de ölçülebileceği tasarımda çevre algısı üzerine araştırmalar yapılabilir. Bu sayede Wabi-Sabi estetiğinin iç mekânda kullanımının kullanıcı üzerindeki etkisi ölçülebileceği gibi önemi de vurgulanmış olacaktır.

Kaynakça

Ayverdi, A. (1972). Japonya Mimarlığı Mekânı: Özellikle İç Mekân Kuruluşuna Yaklaşım. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Yayınları.

Balaban, E. (2014). *İç Mekânın İç Mekân Değişkenleri Bağlamında Tinsel İrdelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İç Mimarlık Anasanat Dalı.

Botton, A. (2020). *Mutluluğun Mimarisi*, 11. Basım, Çeviri: Banu Tellioglu, Sel Yayıncılık, İstanbul.

Bryman, A. (2012). *Social Research Methods*, New York: Oxford University Press.

Bozkurt, Ü. (2018). "Kavram, Kavramsallaştırma Yaklaşımları ve Kavram Öğretimi Modelleri: Kuramsal Bir Derleme ve Sözcük Öğretimi Açısından Bir Değerlendirme", *Dil Dergisi*, Sayı: 169/2, s.5-23.

Cahyaningati D.T. (2018). "Portraying the Wabi Sabi Philosophy of Beauty in Kawabata's Snow Country", *Dinamika: Jurnal Sastra dan Budaya*, 6(1), p.628-639.

Davies, A. (2016). *Cross-Cultural Design: A Visual Approach to Understanding Japanese Wabi-Sabi*, Yüksek Lisans Tezi, ABD: Texas, St. Edward's University.

Erdemir, A. V. (2010). "Genel Hatlarıyla Cha-No-Yu", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (29), s.42-52.

Goldstein-Gidoni, O. (2001). "The Making and Marking of the Japanese and The Western in Japanese Contemporary Material Culture", *Journal of Material Culture*, 6(1), p.67-90.

Gökçe, Ö. (1994). *İçerik Çözümlemesi*, Turkuaz Yayıncılık, Eskişehir.

Güngör, S. (2019), *Türk Evinin Geleneksel Japon Evi İle Yapısal Açısından Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı.

Güvelioğlu, E. (2019). *A Content Analysis of Articles in Turkish Early Childhood Education Context*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: METU, The Graduate School of Social Sciences, The Department of Early Childhood Education.

Haga, K. (1989). *The Wabi Aesthetics through the Ages in Paul Varley and Isao Kumakura (eds) Tea in Japan: Essays in the History of Chanyu*, Honolulu: University of Hawaii Press.

Hepkul, A. (2002). "Bir Sosyal Bilim Araştırma Yöntemi Olarak İçerik Analizi", *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18 (1), s.1-12.

Irmak, C.H., (2002). *Mimarlıkta Yalınlık ve Minimalist Tavır*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı.

Jackson, N. (2018). "Japan and the West: An Architectural Dialogue", Conference or Workshop Item (Unspecified), Accepted Version, <https://livrepository.liverpool.ac.uk/3009156/>, (Erişim Tarihi: 11.06.2021).

Kelley, L. (2017). "Transfiguring Light and Symphonic Blooming: A Wabi Sabi Story of Humanbecoming and Human Caring", *Nursing Science Quarterly*, 30(4), p. 324-329.

Kempton, B. (2018). *Wabi Sabi: Japanese Wisdom for a Perfectly Imperfect Life*, London: Piatkus.

Kıasf, Ç. G. (2018). "Toplumsal İnanç ve Düşünce Sisteminin Geleneksel Konut Mimarisindeki İzdüşümleri: Geleneksel Japon Evi Örneği", *Mimarlık, Planlama ve Tasarım Alanında Yenilikçi Yaklaşımlar*, Editörler: Prof. Dr. Latif Gürkan Kaya, Dr. Öğr. Üyesi Şirin Aslan Dönmez ve Dr. Öğr. Üyesi, Namiq Abbasov, Gece Kitaplığı Yayınevi, Ankara, s.67-84.

Klein, S. (2018). "Coming to Our Senses: Everyday Landscapes, Aesthetics, and Transformative Learning", *Journal of Transformative Education*, 16(1), p.3-16.

Koçak, A. & Arun, Ö. (2013). "İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu", *Selçuk İletişim*, 4 (3), s.21-28.

Koren, L. (2017). *Sanatçılar, Tasarımcılar, Şair ve Filozoflar İçin Wabi-Sabi*, Çeviri: Burcu Denizci, Ankara: SUB Yayınevi.

Krippendorff, K. (2004). *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*. Los Angeles: SAGE.

Kwan, P. L. (2012). "Exploring Japanese Art and Aesthetic as Inspiration For Emotionally Durable Design", DesignEd Asia Conference, Hong Kong.

Maheux, J. F. (2016). "Wabi-Sabi Mathematics", *Journal of Humanistic Mathematics Journal*, 6(1), p.174-195.

Orgad, Y. (2017). "On Wabi Sabi and the Aesthetics of Family Secrets: Reading Haruki Murakami's Kafka on the Shore, Israel on Wabi Sabi and the Aesthetics of Family Secrets: Reading Haruki Murakami's Kafka on the shore", *Culture & Psychology*, 23(1), p.52-73.

Özer, G. (2013). *Wabi Sabi Estetiği ve Japon Seramik Sanatına Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir.

Prusinski, L. (2013). "Wabi Sabi, Mono no Aware, and Ma: Tracing Traditional Japanese Aesthetics through Japanese History", *Studies on Asia*, 2(1), p.25-49.

Schmidt, R. and Eguchi T. (2014). "Mediating Change a Japanese Perspective on Adaptable Architecture", *Architectural Design Journal*, John Wiley & Sons, Ltd. Published, 84(2), p.74-79.

Silva, J.T. (2013). "Wabi-Sabi: Peace for Science and the World", *The Asian and Australasian Journal of Plant Science and Biotechnology*, 7(1), p.124-126.

Simon J. and Burstein P. (1985). *Basic Research Methods in Social Sciences*, Third Edition, New York: Random House.

Suzuki, D. T.(1973). *Zen and Japanese Culture*, Third Edition, New York: Princeton University Pres.

Treviranus, J. (2010). "The Value of Imperfection: The Wabi- Sabi Principle in Aesthetics and Learning", 7th Annual Open Education Conference, OCAD University Open Research Repository Faculty of Design, Spain: Barcelona, p.1-10.

Tsaknaki V. and Fernaeus Y. (2016), Expanding on Wabi-Sabi as a Design Resource in HCI, *Seams of Craft Design and Fabrication*, CHI'16: Proceedings of the 2016 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems, USA: California, p.5970-5983.

Yurt, E. ve Başarır, S. B. (2020). "Aesthetics of Anesthetics: Western Postmodern Attitude and Japanese Wabi-Sabi". *Kaygı Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 19 (2), s.665-696.

Yurtgün H. ve Erdoğan .(2019) , “İç Mekânda Kintsugi ve Wabi Sabi Sentezi”, *Mimarlık Planlama ve Tasarım Alanında Araştırma ve Değerlendirmeler*, Editör: Prof. Dr. Latif Gürkan Kaya, Gece Kitaplığı Yayınevi, Ankara, s.79-95.

İnternet Kaynakları

Matute, L. (2020). “What is Wabi Sabi and why it is the most distinct design style”, 2 July, <https://www.architecturaldigest.in/content/wabi-sabi-most-distinct-design-style-philosophy-japan-interior-decor/>, Erişim tarihi: 02.04.2021.

“Chado: The Japanese Way of Tea “, <https://core.ac.uk/download/pdf/151473506.pdf>, Erişim tarihi: 02.04.2021.

“Wabi Sabi”, <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Wabi%20Sabi>, Erişim tarihi: 30.07.2021.

“Wabi-Sabi 101:What Does “Japanese Aesthetics of Imperfection” Really Mean?”, <https://www.interactiongreen.com/wabi-sabi-101/>, Erişim tarihi: 10.08.2021.

“Why is it difficult to understand what Wabi-Sabi means?”, <https://www.kyoto-ryokan-sakura.com/archives/191> , Erişim tarihi:10.08.2021.

Wabi, Sabi and Shibui”, <http://mercury.lcs.mit.edu/~jnc/nontech/wabisabi.html>, Erişim tarihi:06.07.2021.

Lo, C.(t.y.).“*Wabi-Sabi in Interior Design: The Art of the Imperfect*”, https://designbuild.nridigital.com/design_build_review_apr20/wabi_sabi_interior_design_art_imperfect, Erişim tarihi:06.07.2021.

“Haptic” <https://saglik.sozlugu.org/haptic/>, Erişim tarihi:17.04.2021.

Barton, D.W. (2016). “*What Does Wabi-Sabi Mean?*”, <https://japanology.org/2016/04/what-does-wabi-sabi-mean/>, 26 April, Erişim tarihi:11.08.2021.

“Kavram”, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Kavram>, Erişim tarihi: 04.06.2021.

Walther, A. (2021). “*What is Wabi Sabi? The Elusive Beauty of Imperfection*”, 8 January, (<https://japanobjects.com/features/wabi-sabi>), Erişim tarihi: 11.05.2021.

“Tin”,[https://tr.wikipedia.org/wiki/Tin_\(felsefe\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Tin_(felsefe)), Erişim tarihi: 15.04.2021.

Görsel Kaynaklar

Görsel 1. a) Flahalo Ofis Binası, Çin, İFUB. <https://www.archdaily.com/794516/sauspiel-office-ifub>, Erişim tarihi:15.04.2021.

Görsel 1. b) Enishi Resort Otel, Tayvan, KAİ Mimarlık.
<https://www.archdaily.com/920481/enishi-resort-villa-n-maeda-atelier-plus-chiasma-factory-plus-atelier-kai-architects-plus-asstudio-plus-atelier>, Erişim tarihi 15.04.2021.

Görsel 1. c) Fuster Konağı/Evi, İspanya. <https://www.archdaily.com/959183/fuster-house-arqbag>, Erişim tarihi 15.04.2021.

Görsel 2. a) Enishi Resort Otel, Tayvan, KAİ Mimarlık.
<https://www.archdaily.com/920481/enishi-resort-villa-n-maeda-atelier-plus-chiasma-factory-plus-atelier-kai-architects-plus-asstudio-plus-atelier/>, Erişim tarihi 15.04.2021.

Görsel 2. b) Flahalo Ofis Binası, Çin, İFUB. <https://www.archdaily.com/794516/sauspiel-office-ifub->, Erişim tarihi 15.04.2021.

Görsel 2. c) Grad Kalesi, Slovenya, ARREA Mimarlık.
<https://www.archdaily.com/957309/renovation-of-castle-grad-arreaarchitecture>, Erişim tarihi 15.04.2021.

Görsel 2. d) DOWNSHIRE HILL EVİ, İngiltere, McLaren Excell Mimarlık.
<http://mclarenexcell.com/archive-project/downshire-hill/>, Erişim tarihi 15.04.2021.

Görsel 3. a) Fuster Evi, İspanya. https://www.archdaily.com/959183/fuster-house-arqbag?ad_medium=gallery, Erişim tarihi 15.04.2021.

Görsel 3. b) Görsel3.2, CDLE Ofisi, R-Zero Mimarlık, Meksika.
<https://www.archdaily.com/792817/cdle-offices/>, Erişim tarihi 15.04.2021.

Görsel 3. c) Monteverdi Otel, Michael Cioffi Tasarım, İtalya.
<https://www.dezeen.com/2019/05/11/monteverdi-hotel-boutique-tuscany-michael-cioffi-ilaria-miani/>, Erişim tarihi 15.04.2021.

Görsel 4. a) Enishi Resort Otel, Tayvan, KAİ Mimarlık.
<https://www.archdaily.com/920481/enishi-resort-villa-n-maeda-atelier-plus-chiasma-factory-plus-atelier-kai-architects-plus-asstudio-plus-atelier>, Erişim tarihi 15.04.2021.

Görsel 5.a) Enishi Resort Otel, Tayvan, KAİ Mimarlık.
<https://www.archdaily.com/920481/enishi-resort-villa-n-maeda-atelier-plus-chiasma-factory-plus-atelier-kai-architects-plus-asstudio-plus-atelier>, Erişim tarihi 15.04.2021.

Görsel 6.a) Anna Karlin Stüdyosu, Anna Karlin, New York.

<https://www.dezeen.com/2018/07/08/anna-karlin-self-designed-studio-print-shop-renovation-lower-east-side-new-york/>, Erişim tarihi 25.04.2021.

Görsel 7.a) Monteverdi Otel, Michael Cioffi Tasarım, İtalya.

<https://www.dezeen.com/2019/05/11/monteverdi-hotel-boutique-tuscany-michael-cioffi-ilaria-miani/>, Erişim tarihi 25.04.2021.

Görsel 7.b) Pleonastic, Amaa, İtalya. https://www.archdaily.com/955528/pleonastic-is-fantastic-restoration-amaa-collaborative-office-for-research-and-development?ad_source=search&ad_medium=search_result_projects, Erişim tarihi 15.04.2021.

Görsel 7.c) Zwarte Silosu, Wenink Holtkamp Mimarlık, Hollanda.

<https://www.archdaily.com/787721/zwarte-silo-wenink-holtkamp-architecten>, Erişim tarihi 15.04.2021.

Görsel8.a) Alexandra Palas Tiyatro Salonu, Feilden Clegg Bradley Studio, İngiltere.

<https://www.dezeen.com/2019/08/11/alexandra-palace-theatre-east-wing-restoration-renovation-feilden-clegg-bradley-studios-uk/>, Erişim tarihi 25.04.2021.

Görsel 8.b) Alexandra Palas Tiyatro Salonu, Feilden Clegg Bradley Studio, İngiltere.

<https://www.dezeen.com/2019/08/11/alexandra-palace-theatre-east-wing-restoration-renovation-feilden-clegg-bradley-studios-uk/>, Erişim tarihi 25.04.2021.

Görsel 8.c) Penthouse Ofisi, JHL Design, ABD. <https://www.dezeen.com/2019/10/19/jhl-design-abandoned-portland-penthouse-office-space/>, Erişim tarihi 25.04.2021.

Görsel9.a) Fukuchiyo Sake Brewer, Yha Mimarlık, Japonya.

https://www.archdaily.com/793462/fukuchiyo-sake-brewery-yha-architects?ad_medium, Erişim tarihi 15.04.2021.

Görsel9.b) Saigoku Otoyolu Evi, Koyori + DATT Mimarlık, Japonya. <https://www.archdaily.com/869848/house-along-saigoku-highway-koyori-plus-datt>, Erişim tarihi 15.04.2021.

Görsel 9.c) Saigoku Otoyolu Evi, Koyori + DATT Mimarlık, Japonya.

<https://www.archdaily.com/869848/house-along-saigoku-highway-koyori-plus-datt>, Erişim tarihi 15.04.2021.

Görsel 10.a) The Tea House, Atelier Deshaus, Çin. <https://www.archdaily.com/803636/tea-house-in-li-garden-atelier-deshaus>, Erişim tarihi 30.04.2021.

Görsel 10.b) Saigoku Otoyolu Evi, Koyori + DATT Mimarlık, Japonya.

<https://www.archdaily.com/869848/house-along-saigoku-highway-koyori-plus-datt>, Erişim tarihi 15.04.2021.

Görsel 10.c) Saigoku Otoyolu Evi, Koyori + DATT Mimarlık, Japonya.

<https://www.archdaily.com/869848/house-along-saigoku-highway-koyori-plus-datt>, Erişim tarihi 15.04.2021.